

SORUMLULUK

Hepimiz için sorumluluk önemli bir kavramdır. Karşılaştığımız birçok olayda birilerinin ya da bir şeylerin sorumsuzluğundan, bir şeyleri eksik yapmasından şikâyet ederiz. Çocuklarımıza da küçük yaşlardan itibaren sorumluluk kazandırmaya çalışırız, onlara yaşlarına uygun sorumluluklar veririz. Böylece onların da sorumluluk alabilen insanlar olmasını isteriz.

Bu konuda buraya kadar her şey normalken, sanırım bir şeyi unutuyoruz. Sorumluluk dediğimiz şey hayatımızda bu kadar önemliyken, gelecek nesillerin de sorunlu değil de sorumlu bireyler olmalarını hedeflerken, galiba onlara bu konuda nasıl modeller olduğumuza pek dikkat etmiyoruz.

Bir çocuğun sorumluluk eğitimi küçük yaşlardan itibaren, ona yaşına uygun sorumluluklar verilmesiyle başlar. Çocuk kendisine verilen görevleri başardıkça güveni artar ve bir sonraki görevi bekler. Fakat sorumluluk duygusunu kazanabilmesi için tek başına bu ve benzeri yöntemler yeterli değildir, aynı zamanda çevresinde bununla ilgili örnekler, modeller görmelidir. Bizler her gün işimize gidip gelerek, günlük işlerimizi yaparak ya da buna benzer bir sürü şeyle çocuklarımıza nasıl sorumlu bireyler olduğumuzu kanıtlarız. Fakat davranışlarımıza ya da söylediklerimize biraz daha dikkatli bakarsak bunun tam tersini de onlara öğrettiğimizi görebiliriz.

Diğer kültürlerde durum nasıldır bilmiyorum ama toplumumuzda "topu hep karşıya atma" eğilimini sıkça gözlemliyoruz. Üstelik bu eğilime yaşamın sadece belli alanlarında değil, neredeyse tüm alanlarında rastlayabiliriz. Spordan politikaya, eğitimden çocuk yetiştirmeye, kişilerarası ilişkilerden etrafımızdaki birçok olaya kadar bunun farklı örnekleriyle karşılaşabiliyoruz.

Mesela taraftarı olduğumuz takım kaybedince mağlubiyetin sorumluluğunu yükleyebileceğimiz o kadar çok faktör vardır ki... Hakemler, kaleci veya takımın diğer oyuncularını, teknik direktör, sakatlıklar, hatta hava şartlarını bile bunlara eklemek mümkün.

Ya da bir öğrenci genellikle iyi notları kendisi alır, bu başarıdaki aslan payı kendisine aittir. Fakat söz konusu olan 20- 30 gibi düşük notlar olunca "öğretmen bana 20 vermiş!" olur, çünkü öğretmeni o notu gece herkes uyurken sessizce vermiştir!

İki eş arasında bir çatışma yaşandığında her ikisi de hemen hemen aynı şeyi söyler: "Ama eşim beni anlamıyor". Eşiyse anlaşmazlık yaşayıp da "Eşime karşı bazen anlayışsız davranabiliyorum" diyenine pek rastlanmaz. Tabii bu durum sadece eşler arasında değil, diğer insanlarla yaşanan çatışmalar için de geçerlidir.

"Bacak kadar boyuna bakmadan benimle zıtlıyor!"

"Bu çocuk beni öldürecek!" gibi cümleleri ana babalardan sıkça duyarız. Ama örneğin bu cümleleri kurarken zıtlaşmak için iki kişiye ihtiyaç olduğunu unuturuz. Ya da hayatımız o kadar ince bir çizgi üstündedir ki, küçük bir kızın mamasını yerken direnmesi annenin ölüm sebebi olabilir!

Çocuklarını "biraz sorunludur", "uyum sorunu yaşıyor", "biraz hareketlidir", "pek laftan anlamaz" ya da "adam olmaz" diye etiketleyen ebeveynlerin çocuklarının sorunlu davranışları bu cümlelerden ya da kendilerinin etkisiz davranışlarından kaynaklanıyor olabilir mi?

Bir fikrinin ya da projesinin kabul görmediğini gören bir düşünür ya da bilim adamı "Yazık oldu, insanlar beni anlayamadı" derken Mevlana'nın "Ne kadar bilersen bil, anlatabildiklerin, karşındakinin anlayabileceği kadardır" sözünü unutmuş olabilir mi? Anlattığı konuyu anlamayan öğrencilerini gören öğretmenin "Bu çocuklar da hiçbir şey anlamıyor" ya da "Kaç kere anlattım hala anlayamadınız" demesi de bu kapsamda değerlendirilebilir mi?

Sorumluluğu yükleyecek maddi şeyler bulamadığımız durumlarda da kaderci davranarak işi Allah' a havale ederiz.

Mesela tek çocuğu olan bir babayı düşünelim. Küçükken oğluna istediği her şeyi alan, önüne bütün imkânları sereren, elinden geldiğince ona "anlayışlı" davranarak, "hayır" dememeye çalışan bu babanın çocuğu şımarık, istediği bir şey olmadığında ağlayıp sızlayan ya da büyüdüğünde bir işte dikiş tutturamayan, hazırcı biri olduğunda "Allah'ım ben ne günah işledim de oğlum böyle oldu" demesi sizce ne kadar mantıklıdır.

Ya da biraz çimentodan, biraz demirden eksilterek binalar yapılabilen bir ülkede şiddetli bir deprem sonrası "Allah'ım ne yaptık da bu felaket başımıza geldi" şeklindeki yakarışlara da bu açıdan bakmak mümkün değil midir?

Ya çocuğunu kendine bağımlı yetiştiren, hep onu ve yaptıklarını kontrol etmek isteyen bir annenin çocuğu büyüdüğünde kendi başına bir iş yapamayan, girişimcilik özellikleri gelişmemiş biri olduğunda "Allah'ım bu çocuk neden böyle!" demesine ne demeli.

Toplum olarak çalışmayan, üretmeyen, bilgi ve teknolojiyi hazır alan, planlarını ve projelerini daha çok günü kurtarmak için yapan, kendi içinde kutuplara ayrılmış bir ülkenin gelişmemesi "dış güçlerin oyunu" açıklanabilir mi?

Yaşam alanımız içinde bu konuyla ilgili daha birçok örneğe rastlayabiliriz. Yaptıklarımızın farkında olmadığımız, onların sonuçlarına katlanamadığımız, bu sonuçlar üzerinde ne kadar sorumluluğumuz olduğunu bilmediğimiz örnekler... Hâlbuki birine kızıp, onu suçladığımız zaman kolumuzu ona yönelttiğimizde işaret parmağımız karşı tarafı gösterir belki ama aynı anda üç parmağımız da bizi gösteriyordur. Önemli olan o üç parmağı fark edebilmektir.

Bizler bu şekilde davranarak çocuklarımıza farkında olmadan "sorumluluk karşıya nasıl atılır" öğretiyoruz. Evet, verilen eğitimle çocuklar "sorumluluk nasıl alınır" öğreniyorlar belki ama aldıkları gibi de karşıya atıyorlar.

Atalarımız ne de güzel söylemiş: "Kabahat samur kürkü olmuş, kimse giymemiş".